

Til:

- Barne- og familiedepartementet

Oslo, 29. april 2020

Ref.: 107/20/AC/ph

NOU 2019:20 – En styrket familietjeneste

Familieverntjenesten er en viktig lavterskeltjeneste for mange barn og unges oppvekst og familiers relasjoner og livskvalitet. Mange barn og foreldre får nedsatt livskvalitet som følge av skilsmisse, konflikter og kriser i familien. Det er derfor viktig at tjenesten er tilgjengelig for alle familier med behov for det og at tjenesten har høy kvalitet og kompetanse.

Familievernutvalgets utredning beskriver godt familievernet, de tjenester familievernet yter og utfordringene med å være en lett tilgjengelig tjeneste med et vidt mandat. Det legges vekt på at familietjenesten skal være et lavterskeltilbud for familier med relasjonelle problemer og bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Utvalget legger til grunn et mål om «likeverdige tjenester» og definisjon innebærer at tjenestene:

- er av god kvalitet,
- er tilgjengelig
- har god kapasitet
- er godt tilrettelagt for den enkelte og for ulike grupper.

Norsk psykologforening legger ved innspill til Familievernlovutvalget fra 2019 som del av høringsuttalelsen.

Merknader til NOU 2019:20 om oppgaver og målgrupper for familievernet

Kapasitets- og prioriteringsutfordringer

Utvalget mener barnefamilier bør prioriteres og primært familier med barn under 16 år, samt at familievernet ikke skal jobbe med de alvorligste voldssakene. I en undersøkelse fra 2018 gjennomført av spisskompetansemiljøet for vold, viste at vold var et tema i 25% av de aktive sakene terapeutene ved familievernkontorene hadde. Det er vanlig for terapeuter å ha rundt 70 aktive saker på en gang. Når det blir mange alvorlige saker, kan dette både bli en for stor belastning for terapeutene, men viktigst er det at familiene får et faglig tilstrekkelig tilbud (for få timer, for kort oppfølging).

Utvalget peker i for liten grad på løsninger for tjenestens prioriteringsutfordringer.

I store deler av Norge er familievernkontoret det eneste hjelpetilbudet familier med alvorlig voldsproblematikk har tilgang til, ved siden av barnevernet, og kan ikke kuttes dersom barn og unges livskvalitet og oppvekst skal sikres. Tjenesten må også ha kapasitet til å jobbe med relasjonell

problematikk på tvers av flere generasjoner for å oppnå tilstrekkelige resultater. Dette er ressurskrevende. Flere grupper med lovfestet rett (i dette tilfellet barn og unge) betyr et ytterligere press på tjenesten.

Norsk psykologforening støtter foreslåtte prioriteringer i familieverntjenesten. Samtidig må ressurs spørsmål vurderes av familievernmyndighetene, og definisjon av «likeverdige tjenester» bør danne grunnlag for vurderingene. Tjenestens oppgaver og mandat sees i sammenheng med og avgrenses i forhold til øvrige tjenester (se omtale nedenfor).

Om mekling

Utvalget foreslår å gjøre om den første meklingstimen til en informasjonstime, der familiene sammen med mekler kan finne ut hvilken hjelp de trenger for å gjøre bruddet best mulig for akkurat deres barn.

Norsk psykologforening støtter forslaget om å gjøre om den førte meklingstimen til en informasjonstime

Om målgrupper i Familietjenesten

Utvalget mener at «tjenesten også skal være for familier med særskilte utfordringer. Samtidig mener utvalget og at tjenesten i møte med definerte helselidelser som krever spesialisert behandling, bør anbefale videre til helsetjenesten og andre relevante aktører» (NOU 2019:20 om oppgaver og målgrupper, s 232).

Dette kan leses som noe uklart. Norsk psykologforening legger til grunn at personer som har behov for utredning og behandling for psykiske lidelser selvsagt skal henvises til spesialisthelsetjenesten, men at det likevel er viktig at familietjenesten er rustet til å ta imot familier der en eller flere har en psykisk lidelse og tilpasse hjelpen til dette. Psykisk lidelse hos et familiemedlem er nettopp en årsak som kan fremprovosere en krise i en familie og/eller komme som en følge av en familiekrise. Det er også slik at vellykket familierapi kan bidra til å redusere individuelle lidelsessymptomer og dermed redusere behovet for målrettet helsehjelp.

NOU 2019:20 fremhever at en viktig del av familievernets egenart er at den tar utgangspunkt i den enkelte families relasjonelle behov, ikke individuelle dysfunksjoner, diagnoser eller henvisninger fra andre tjenester. Det er viktig at denne egenarten tas vare på videre i familietjenesten, men også slik at familier hvor det er psykisk sykdom får tilpasset hjelp fra personell med psykologfaglig kompetanse. Tilgang til psykologers faglige veiledning og konsultasjon til andre faggrupper og oppsøkende familier der psykisk helseutfordringer er med på å sikre at familievernet er et tilbud til alle – å hjelpe til med å tydeliggjøre skillet mellom normalitet og patologi (normalisere) er ofte både konflikt- og angstreduserende.

Norsk psykologforening mener at for at familietjenesten skal være rustet til å hjelpe alle familier med relasjonelle problemer, også familier med komplekse utfordringer slik realiteten er i dag. Til dette kreves det høy og spesialisert kompetanse og psykologfaglig kompetanse bør utgjøre en stor del av tjenesten.

Om oppgaver

Utvalget foreslår at foreldreveiledning blir løftet frem som en kjerneoppgave i familieverntjenesten på lik linje med parterapi og familieterapi. Samtidig vet vi at foreldreveiledning gjøres i kommunen i stor utstrekning (helsestasjon, familiesenter/familiens hus eller lignende og barnevern), disse tjenestene har slik vi ser det generelt god kompetanse på foreldreveiledning.

Utvalget legger vekt på at familieverntjenesten må bli mer synlig, være en samarbeidspart og en tydelig del av en helhet. Det må motvirkes at tjenestene fragmenteres mer enn det de er i dag. I lys av dette, samt behovet for å avhjelpe kapasitetsutfordringene i familieverntjenesten er det mer hensiktsmessig at familieverntjenesten styrker samarbeidet med ovennevnte tjenester og har parterapi og familieterapi som sine prioriterte kjerneoppgaver.

Norsk psykologforening mener det må gjøres en helhetlig vurdering av tjenestetilbudet til barn, unge og familiene deres før nye spesifikke oppgaver som foreldreveiledning legges til familieverntjenesten.

Om organisering, tilgjengelighet og styring

Om opprettelse av nye kontor og arbeidsmåter

Utvalget foreslår å bedre tilgjengeligheten til familieverntjenesten og at tjenesten i større grad må være en del av et helhetlig tilbud til barn, unge og familiene deres. Det innebærer blant annet aktivt samarbeid med andre tjenester, opprettelse av nye kontor og ta i bruk digitale tjenester som supplement til tjenester ansikt til ansikt. Dette er viktig for å sikre barn et likeverdig tilbud i hele landet.

Norsk psykologforening støtter forslagene og vil peke på at den aktuelle situasjonen med karantenetid har vist at det er mange som opplever digitale konsultasjoner som et velfungerende supplement til fysisk oppmøte også blant psykologer som jobber med par og familier.

Forslag om nytt navn

Utvalget foreslår å endre navn fra Familieverntjenesten til *Familietjenesten*.

Norsk psykologforening mener Familietjenesten fremstår som et mer tidsriktig navn. Samtidig åpner det for mulige utfordringer knyttet til å skille denne tjenesten fra de mange ulike kommunale familietjenestene som har vokst frem de siste 10 årene. «Familiens hus», Familiesentre og lignende. Det kan være grunn til å drøfte dette nærmere.

Styring

Utvalget peker på at styring av familievernet må gi rom for faglige skjønnsvurderinger tilpasset familienes individuelle behov. Detaljert målstyring og standardisering kan til dels gå på bekostning av nettopp dette. Utvalget anbefaler en gjennomgang av Bufetats styring der avveininger mellom målstyring og faglig skjønn også gjøres.

Norsk psykologforening mener at behov for styring må avveies mot kvalitativt gode tjenester basert på faglige vurderinger og den enkelte families behov. Det er viktig å være på vakt mot uhensiktsmessige målkrav og dreining mot telling av produksjon/prosess fremfor utfall/kvalitet. En gjennomgang av styringsstruktur for familievernet bør derfor omfatte avveininger mellom målstyring, faglig skjønn og opplevd kvalitet for brukerne av tjenesten.

Merknader til forslag til ny lov om familietjenesten

Merknader til formålsparagraf § 1

- Utvalget foreslår at den endring i loven som tydeliggjør at barn og unge er en del av tjenestens målgruppe samt at barn og unge har rett til medvirkning. Det pekes også på behov for kontinuerlig kompetanseutvikling i tjenesten om hvordan samtale med barn.

Norsk psykologforening støtter dette forslaget, men det byr på ulike problemer/dilemmaer dersom foreldrene ikke inviteres inn. Blant annet kan vi komme til å underkjenne foreldreautoritet da vi bare har barnets synspunkt. Kompetanseutvikling i hvordan samtale med barn er veldig viktig for at kvaliteten på det tilbudet barna får i familievernet.

- «Loven skal bidra til å styrke familierelasjoner og til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår»

Vurdering

Dette mandatet kan skape uklarhet i forhold til kommunenes ansvar for gode og trygge oppvekstforhold, fremme god helse m.m. (barnevernlov, folkehelselov, helse- og omsorgstjenestelov, Opplæringslov osv.) En mulig alternativ formulering kan være:

«Loven skal sikre hjelp med vanskelige familierelasjoner og på denne måten bidra til at barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår.

- Loven skal (...) Barn og unge får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

Norsk psykologforening mener dette er en veldig viktig presisering i lys av de utfordringene som allerede er påpekt når det gjelder helhet i tjenestene til barn og unge.

Merknad til § 3

- Barn har selvstendig rett til å henvende seg til tjenesten uten samtykke fra foreldrene. Videre står det at «Dersom familietjenesten vil gi barnet tilbud om klinisk behandling, gjelder pasient- og brukerrettighetsloven.»

Vurdering

En selvstendig rett for barn og unge til å få *klinisk behandling* fra familievernertjenesten fremstår i stor grad overlappende med helsetjenestens oppdrag om å tilby helsehjelp og behandling og kan bidra til fragmentering av tjenester mer enn å oppfylle formålet om at barn og unge skal få et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

Det er videre et paradoks dersom barn skal kunne få behandling i familievernet hvor helselovgivningen og spesielt pasient- og brukerrettighetene kun slår inn dersom helsepersonell er behandlere.

Mer om utfordringer knyttet lovens benevnelse av «behandling» og «klinisk behandling» i familievernkontor

I familievernkontor jobber det kliniske sosionomer og psykologer/ psykologspesialister. Det går et vesentlig skille mellom disse to gruppene ved at psykologer er autorisert helsepersonell og har forpliktelser etter helsepersonelloven, også når de ikke jobber i helsetjenesten. Det vises i lovutkastet til enkeltbestemmelser i helsepersonelloven og pasient- og brukerrettighetsloven, og til pasientjournalloven men det fremstår noe fragmentarisk og løsrevet.

Psykologer som yter/gir «behandling» og «kliniske behandling» gjør det i kraft av sin profesjon og er forpliktet av helsepersonelloven. Dette skal sikre pasienter og brukere forsvarlig behandling mv.

Norsk psykologforening mener det er fullt mulig å opprettholde familievernkontorene med dagens organisering som ikke en helsetjeneste, men det må tas høyde for at noe av den behandlingen som skjer, kan falle inn under helsehjelpsbegrepet. Blant annet må journalsystemet oppfylle helselovgivningens krav.

Med vennlig hilsen
Norsk psykologforening

Håkon Kongsrud Skard
President